

පුරාවිද්‍යාත්මක සාධක තුළින් හෙළිවන අතීත ජල කළමනාකරණය (අනුරාධපුර නගරයේ පොකුණු සහ රන්මසු උයන ඇසුරින්)

එස්.පී.සී. සේනාධීර

පුරාවිද්‍යා හා උරුම කළමනාකරණ අධ්‍යයනාංගය, ශ්‍රී ලංකා රජරට විශ්වවිද්‍යාලය.
chamalsenadheera1992@gmail.com

ප්‍රමුඛ පද: පුරාණ ජල කළමනාකරණය, පොකුණ, උම්මග්ග ජල මානිකා, රන්මසු උයන

හැඳින්වීම

ලෝකවාසී සත්වයන්ට අත්‍යාවශ්‍ය සම්පත මෙන්ම සෞඛ්‍ය දහමෙහි අමිල දායාදයක් වන්නේ ජලයයි. පෘථිවියෙන් 70% ක්ම වැසී ඇත්තේ ජලයෙන් වුවත් එයින් ප්‍රයෝජනයට ගත හැක්කේ සුළු ප්‍රමාණයක් පමණි. වර්තමානයේ සිදු වන පරිසර විනාශය හා කාර්මීකරණය හේතුවෙන් උග්‍ර ජල හිඟයකට මිනිසාට මුහුණ දීමට සිදුව තිබේ. ජලය නිසියාකාරව පරිහරණය කිරීම මඟින් මෙම තත්වය මග හරවා ගත හැක. නමුත් අතීත මනුෂ්‍ය ප්‍රගමනය සඳහා දායක වූ සහ නැතිවීම බැරි වූ අංගයක් ලෙසින් අතීත ජල කළමනාකරණය පෙන්වා දිය හැකිය. මෙහිදී වර්තමානය මෙන් නොව වියලි කලාපීය දේශගුණික තත්වය තුළ දී මනා ජල කළමනාකරණ ව්‍යුහයක් තිබූ බව හඳුනා ගත හැක. මෙය වියලි කලාපය තුළ ව්‍යාප්තව ඇති වාරි නිර්මාණ තුළින් මෙන්ම පොකුණු තුළින්ද විද්‍යමාන වේ. මෙකී ජල කළමනාකරණය විද්‍යාපාන දශක ගණනාවක සාධම්බර ඉතිහාසය ලොවට කියාපාන අගනා පුරාවිද්‍යාත්මක සාධක අප සතිය. අනුරාධපුර පැරණි නගරය යනු පෞරාණික වාස්තු විද්‍යාත්මක ඉදි කිරීම් වන දිය අගල් වැව් පොකුණු වලින් බහුල පුජනීය නගරයකි. මෙම ඉදි කිරීම් සඳහා භූමිය තෝරා ගැනීමේ පටන් ශිල්පීය තාක්ෂණික ඥාණයක් පැරණි ජන සමාජයේ පැවති බවට මෙතෙක් සිදු කෙරී ඇති පුරාවිද්‍යාත්මක පර්යේෂණ

තුළින් තහවුරු වී තිබේ. අනුරාධපුර පැරණි නගරයේ පොකුණු, රන්මසු උයන හා සබැඳි අතීත ජල කළමනාකරණ තත්වය කෙබඳුදැයි අධ්‍යයනය කිරීම මෙම අධ්‍යයනයේ මූලික අභිප්‍රාය වේ. එමෙන්ම මෙම අධ්‍යයනය තුළින් ජල කළමනාකරණය සඳහා යොදා ගත් සුවිශේෂී උපක්‍රම පිලිබඳ අධ්‍යයනය කිරීමත් මෙහිදී සිදුවේ.

ක්‍රමවේදය

මූලික වශයෙන් මෙම අධ්‍යයනයේදී අනුරාධපුර පැරණි නගරය ක්ෂේත්‍ර ගවේෂණය කොට මූලික දත්ත රැස් කර ගන්නා ලදී. එමෙන්ම අතීත ජල කළමනාකරණය සම්බන්ධයෙන් ක්ෂේත්‍ර නොවන අධ්‍යයන යටතේ පුස්තකාල සමීක්ෂණය මඟින් සෘජුව හා වක්‍රව තොරතුරු ලබා ගත හැකි සාහිත්‍ය මූලාශ්‍රයන් පරිශීලනය කරන ලදී. එමඟින් ක්ෂේත්‍ර අධ්‍යයනයේදී හමු වූ කරුණු තහවුරු කර ගැනීම සිදු කරන ලදී.

ප්‍රතිඵල හා සාකච්ඡා

පුරා ජල කළමනාකරණ ව්‍යුහය ගැන සිදු කල මෙම අධ්‍යයනයේදී විශේෂයෙන්ම අනුරාධපුර යුගයේ පොකුණු ඉදිකිරීමේදී ජල පරිභෝජන අවශ්‍යයතාවය (ඇත් පොකුණ, කුට්ටම් පොකුණ), අනවශ්‍ය ලෙස ජලය එකතු වීම වැලැක්වීම, අලංකාරය මෙන්ම පරිසරය සිසිල්ව

පවත්වා ගැනීම යන කරුණු පිළිබඳ අවධානය යොමු කොට ඇති බව හඳුනා ගත හැක. මෙහිදී ප්‍රධාන වශයෙන්ම අධ්‍යයනයට ලක් කෙරුණු ඇත් පොකුණෙහි සුවිශේෂී ජල කළමනාකරණ ව්‍යුහයක් හඳුනා ගත හැකි ය. මෙකී ජල කළමනාකරණ පද්ධතියේදී අවට ඇති වැව් වලින් එනම් බුලන්කුලම හා පෙරිමියන්කුලම වැව් වලින් ඇත් පොකුණට ලබා ගෙන එතුලින් තවත් කුඩා පොකුණු කිහිපයකට ජලය ලබා ගත් බව හඳුනා ගත හැකි විය. එමෙන්ම වැව් වලින් ජලය පොකුණු වලට ගැනීමේදී “උම්මග්ග ජල මානිකා” යොදා ගත් බව මූලාශ්‍ර සාක්ෂි දරයි.

එමෙන්ම මෙම අධ්‍යයනයේදී හඳුනා ගත් තවත් සාධකයක් වශයෙන් පෙන්වා දිය හැක්කේ අනුරාධපුර නගරයේ ඇති බොහෝ ස්ථූප වල සලපතල මළුවට එකතු වන අනවශ්‍ය ජලය අපතේ නොයවා පොකුණු තුළට එක් රැස් කොට ප්‍රයෝජනයට ගැනීමයි. මෙය මෙම අධ්‍යයනයේදී හඳුනා ගත් සුවිශේෂී කරුණක් වනවා සේම එයට අනුකූලව සලපතල මළුව, වැලි මළුව හා සම්බන්ධ කරමින් ජලය ගලා යන පරිදි ස්ථූප නිර්මාණය කොට තිබේ. අභ්‍යගිරි විහාර සංකීර්ණයේ මෙය මනාව දක්නට ලැබේ. මෙහිදී ක්‍රමානුකූලව වැලි මළුව ඔස්සේ ගලා යන ජලය සීමා ප්‍රාකාරය අසල ගලින් නිම කල ආවාටයකට එකතු වී පොලොව අභ්‍යන්තරයෙන් යොදන ලද ගෛලමය උමගකින් පොකුණු වලට එකතු වන බව මෙහි සිදු කල කැනීම් තුලින් තහවුරු වේ.

එමෙන්ම මෙහිදී අධ්‍යයනයට ලක් කල තවත් ස්ථානයක් වශයෙන් රන්මසු උයන පෙන්වා දිය හැක. රන්මසු උයනද අතීත ජල කළමනාකරණ පද්ධතිය කියාපාන කදිම තෝතැන්නකි. මෙහි ගෛලමය මංගල පොකුණු දෙකක් හඳුනා ගත හැකි විය. මෙහිදී පොකුණු වලට ජලය අනුරාධපුර නගරයේ ජල සම්පාදනයෙන්

වැඩි කොටසක් සපුරා ලූ තිසා වැවෙන් ලබා ගෙන ඇති අතර පොකුණු තුළ රොන් මඩ යටට මිදීමට සකස් කල කුටීරය නිසා ජල පවිත්‍රතා සංකල්පය පිළිබඳ සාධකද හඳුනා ගත හැකි විය. තව දුරටත් මෙම රාජකීය උද්‍යානය තුළ පැවති මනා ජල කළමනාකරණ ස්වභාවයද තහවුරු කර ගත හැකි විය.

මෙම අධ්‍යයනයේදී අනුරාධපුර පැරණි නගරය තුළ ස්ථාන ගත වී තිබෙන විවිධ හැඩයේ පොකුණු වල සාධක රැසක් අනාවරණය කර ගත හැකි විය. ප්‍රධාන වශයෙන් පොකුණු හැඩ හතරක් මෙතුලින් හඳුනා ගත හැකි විය.

- (1) වෘත්තාකාර පොකුණු
- (2) යතුරු හැඩයේ පොකුණු
- (3) වතුරසුරාකාර පොකුණු
- (4) නෙළුමක හැඩයේ පොකුණු

ආරාමික ස්වස්ථතාවයට අදාල වාස්තුවිද්‍යාත්මක අංග පිළිබඳව සාකච්ඡා කිරීමේදීද මෙම ජල කළමනාකරණය මෙන්ම ජල මූලාශ්‍රයන් සංරක්ෂණය පිළිබඳ තොරතුරු අනාවරණය වේ. විනය පිටකයට අනුව පොකුණු තැනීමේදී ඉවුර කඩා වැටීම වැළැක්වීමට ගඩොල් ගල් හා දඬු හා ආදී ද්‍රව්‍ය යොදා බැම්මක් බැඳිය යුතුය (චුල්ලවග්ගපාලි 2005:54). ලංකාවේ මුල් කාලයේ ඉදි කරන ලද සෑම ආරාමයකම පොකුණු හා ලිං දැක ගත හැකි ය. අභ්‍යගිරි භික්ෂූන් වහන්සේලා පරිහරණය කල කුට්ටම් ලෝක ප්‍රකට වූවකි. මහාපාලි දාන ශාලාව අසලද බටහිරාරාමයේද මෙවැනි පොකුණු හා ලිං දැක ගත හැක. මෙතුලින්ද ජලය එක්රැස් කිරීම හා සංරක්ෂණ ව්‍යුහයන් ප්‍රකට වේ.

සමස්තයක් ලෙස මෙම අධ්‍යයනය තුළින් අධ්‍යයන ප්‍රදේශය තුළ මනා ජල කළමනාකරණ පද්ධතියක් පැවති බවට සාධක හඳුනා ගත හැකි විය. වර්තමානයේ බොහෝ විට නිසි කළමනාකරණ තත්වයක් නොමැතිකම

හේතුවෙන් ජලය අපතේ යයි. නමුත් ඉපැරණි ජල ප්‍රවාහයන්ගේ අවශේෂයන් තුලින් වර්තමානයට වඩා යහපත් මෙන්ම පරිසර හිතකාමී ජල කළමනාකරණ තත්ත්වයක් පැවති බව සනාථ කොට ගත හැක. ඉහත කරුණු සලකා බැලීමෙන් වර්තමානයේ පවත්නා උග්‍ර ජල ප්‍රශ්නයට ප්‍රායෝගික විසඳුම් මෙන්ම නිසි ජල කළමනාකරණ ව්‍යුහයක් පැරැන්නන් තුළ පැවති බව හඳුනා ගත හැකිය. එහෙයින් මෙකී පරමාදර්ශය භාවිතයට ගත යුතු කාලය පැමිණ තිබේ.

ආශ්‍රිත ග්‍රන්ථ

වුල්ලවගේ පාලි (2004), *බුද්ධ ජයන්ති ත්‍රිපිටකමාලා*, පුනර් මුද්‍රණය, බෞද්ධ සංස්කෘතික මධ්‍යස්ථානය, නැදීමාල.

බස්නායක එච් .ටී, (1997), *පුරාණ ශ්‍රී ලංකාවේ ජල ශිෂ්ඨාචාරය* , සමන්ති පොත් ප්‍රකාශකයෝ, කොළඹ.

සුරවීර ඒ. ඩී, (1959), *අනුරාධපුර සංස්කෘතිය* , එස් ගොඩගේ සහෝදරයෝ, කොළඹ 10.